

УДК 343.163

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.17.21>

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТКУ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНСТИТУТУ ПРОКУРОРІВ-КРИМІНАЛІСТІВ

Коваль Сергій Миколайович,
здобувач кафедри адміністративного
та митного права
(Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна)

У статті досліджуються інформаційно-правові аспекти становлення, розвитку та трансформації інституту прокурорів-криміналістів. Наголошується на доцільності розгляду інформаційних основ діяльності прокурора-криміналіста як сукупності теоретичних положень і похідних від них практичних рекомендацій. Увага акцентувалася на змістовій характеристиці професійній компетенції прокурорів-криміналістів як сукупності певних повноважень у ключі інформаційної правосуб'єктності, яка складається з інформаційної правоздатності та інформаційної дієздатності. Оперативність обміну інформацією є необхідною платформою результативної контрольно-наглядової діяльності, яка характеризується насамперед швидким реагуванням на порушення права. Участь в інформаційних правовідносинах було прямим обов'язком прокурорів-криміналістів, за допомогою чого здійснювалася практична реалізація їхньої компетенції, а отже, і правоздатності. Визначено основні інформаційні завдання прокурорів-криміналістів, що передусім були пов'язані з наданням практичної та методичної допомоги слідчим. З'ясовано, що таких суб'єктів правоохоронної діяльності, яких було наділено адміністративними та наглядово-контрольними повноваженнями, не було у будь-якій іншій структурі правоохоронних органів, крім того, вони фахово володіли науковим знанням тактики й методики розслідування, технології збирання й досліджень доказів. Окреме суттєве значення мала взаємодія прокурора-криміналіста з експертами-криміналістами, а також з оперативними співробітниками підрозділів правоохоронних органів щодо отримання додаткової інформації, яка також може бути використана при розробці тактики участі в судовому слідстві і в ході його проведення.

У висновках сформульовано основні етапи життєвого циклу інституту прокурорів-криміналістів. Підсумовано, що у нормативно-правових документах увага зверталася на функціональні обов'язки прокурора-криміналіста, а не на його кримінально-процесуальний та інформаційно-процесуальний статус.

Ключові слова: інформаційні ресурси, правоохоронні органи, прокурор-криміналіст, прокурорська діяльність, професійні повноваження, слідчий, служба криміналістики.

INFORMATION AND LEGAL ASPECTS OF ESTABLISHMENT, DEVELOPMENT AND TRANSFORMATION OF THE INSTITUTION OF CRIMINAL PROSECUTORS

Koval Serhii Mykolaiovych,
PhD Student at the Department
of Administrative and Customs Law
(University of Customs and Finance,
Dnipro, Ukraine)

The article examines the information and legal aspects of the formation, development and transformation of the institute of criminal prosecutors. Emphasis is placed on the expediency of considering the information basis of the activities of the forensic prosecutor as a set of theoretical provisions and practical recommendations derived from them. Attention was focused on the substantive characterization of the professional competence of criminal prosecutors as a set of certain powers in the key of information legal personality, which consists of information legal capacity and information capacity. The efficiency of information exchange is a necessary platform for effective control and supervision activities, which is characterized primarily by a rapid response to violations of the law. Participation in information relations was a direct duty of criminal prosecutors, through which the practical implementation of their competence, and, consequently, legal capacity. The main information tasks of criminal prosecutors have been identified, which were primarily related to the provision of practical and methodological assistance to investigators. It was found that such law enforcement agencies, which were endowed with administrative and supervisory powers, were not in any other structure of law enforcement agencies. In addition, they professionally possessed scientific knowledge of tactics and methods of investigation, technology of gathering and research of evidence. Of particular importance was the interaction of the forensic prosecutor with forensic experts, as well as with operatives of law enforcement agencies to obtain additional information that can also be used in the development of tactics for participation in the trial and during it.

The conclusions formulate the main stages of the life cycle of the institute of criminal prosecutors. It is concluded that in the normative-legal documents the attention was paid to the functional responsibilities of the criminal-prosecutor, and not to his criminal-procedural and information-procedural status.

Key words: information resources, law enforcement agencies, prosecutor-criminologist, prosecutorial activity, professional powers, investigator, forensic service.

Актуальність проблеми. Всеосяжність інформації та інформатизації як соціо-технічного явища зачіпає інтереси та потреби державної діяльності у сфері кримінального переслідування. Підвищення ефективності досудового провадження має досягатися шляхом неупередженого ретроспективного аналізу колишніх інститутів і вдосконалення процедур, у т. ч. за рахунок застосування нових інформаційних технологій. Служба криміналістики займала важливе місце в системі органів прокуратури. Висвітленню різних проблем прокурорської діяльності присвячено багато досліджень, з-поміж яких зазначимо праці С. Альперта, О. Банчук, В. Бабкової, Д. Бакаєва, А. Бойкова, І. Вернидубова, Т. Вільчик, С. Голосов, Д. Гриценка, Ю. Грошевого, Л. Давиденка, В. Долежана, В. Зеленецького, О. Зозулинського, Л. Ільковця, П. Каркача, А. Карпуся, Б. Коврижних, Г. Кожевнікова, І. Козьякова, М. Косюти, М. Кроза, М. Курочки, В. Лакізюка, В. Малярєнко, Д. Марочкіна, П. Мінюкова, М. Міхеєнка, О. Михайленка, М. Мичка, Г. Мурашина, І. Нестеренка, В. Нора, О. Петриненка, В. Півненка, М. Погорецького, Ю. Полянського, В. Тація, М. Руденка, В. Савицького,

Г. Середа, Н. Сибільової, М. Стефанчука, Т. Сульженко, О. Торяника, С. Трофімова, В. Фінька, О. Шинальського, П. Шумського, М. Якимчука, В. Яковенка, Г. Ясинського, В. Яценка та ін.

За винятком окремих публікацій виключно практичного спрямування (Г. Арінушкін, В. Валуйський, Л. Відонов, А. Герасун, А. Горовацький, В. Градобоев, А. Гурін, А. Гусаков, І. Єфімов, В. Ісаєнко, К. Кісліцин, В. Кісляков, С. Кобернік, Б. Ковріжних, В. Комаха, А. Коротков, М. Кукоєв, Ю. Леканов, В. Морозов, Г. Морозов, В. Найдьонов, Б. Романюк, А. Рубцов, Р. Сафін, В. Симонишвілі, О. Синеокий, М. Селіванов, І. Станкевич, Б. Татарін, А. Тимофеева, А. Токарев, А. Утегенов, Т. Чигріна, О. Шабаліна, Я. Шапіро, І. Яковенко, О. Яловой та ін.), Т. Арзуманян, А. Вінберг, А. Горидько, А. Горовацький, Ф. Загідуллін, В. Ісаєнко, Б. Коврижних, В. Колесніков, Е. Коновалов, А. Коротков, Ю. Леканов, Ю. Ляхов, Е. Межиковський, В. Морозов, В. Ніколайчик, Р. Сафін, М. Селіванов, О. Синеокий, А. Халіулін, Я. Ципарський, Д. Шальков, В. Яковенко та інші продовжували багаторічну дискусію щодо обсягу процесуальних повноважень прокурора-криміналіста. Було захищено дві кандидатські дисертації – Е. Межиковським (1979) та А. Горовацьким (2004) – пов'язані з цією проблематикою.

Утім, ґрунтовних концептуальних досліджень із приводу інформаційного забезпечення служби криміналістики не проводилося. Аналіз публікацій про діяльність прокурорів-криміналістів дозволяє зробити деякі критичні узагальнення, основні з яких такі: 1) у всіх статтях схвалюється «напівоперативна» робота прокурора-криміналіста з мінімальною часткою описової критики в деяких загальних питаннях без предметних вказівок на причини інформаційних прорахунків і помилок у роботі прокурорів-криміналістів; 2) відсутні теоретичні праці про інформаційні основи діяльності прокурора-криміналістів як попередників слідчих-криміналістів.

Взаємозв'язок прокурорської діяльності та криміналістики очевидний, проте недоцільно вважати, що існує така самостійна підгалузь криміналістики, як криміналістика прокурорської діяльності. Водночас відсутність наукової школи інформатизації служби криміналістики не дозволяє ефективно проводити моніторинг якості впровадження комп'ютерних інформаційних технологій, формування бази знань для забезпечення підготовки кадрів.

Предмет публікації – ретроспективне виявлення інформаційно-правових аспектів життєвого циклу інституту прокурорів-криміналістів.

Метою статті є дослідження сутності інформаційної правосуб'єктності прокурорів-криміналістів із погляду виникнення, становлення, розвитку і трансформації цієї унікальної інституції у системі правоохоронних органів.

Методологічним базисом є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів і прийомів наукового пізнання (зокрема, історико-правового, функціональний і компаративний методи тощо), системне застосування яких забезпечило розв'язання поставлених завдань і досягнення мети публікації. В основі ефективного управління будь-якої організації, структури, інституції лежить фундаментальна істина: вони, як і всі живі організми, у процесі свого розвитку проходять стадії життєвого циклу – на відміну від життєвого циклу людини не обмежується конкретним відрізком часу і слідує передбачуваним моделям поведінки (модель життєвого циклу І. Адізеса як ключовий елемент методології).

Виділяють три основні групи суб'єктів інформаційних правовідносин: виробники (автори), власники та інформації. Всі діючі в інформаційній сфері суб'єкти підлягають цивільно-правової, адміністративно-правової та кримінальної відповідальності за неправомірне для інформаційної сфери поводження. Серед суб'єктів владних повноважень виділяють органи загальної та органи спеціальної компетенції.

Органи прокуратури відносяться до органів спеціальної компетенції. Для державних органів участь в інформаційних правовідносинах – їхній прямий юридичний обов'язок, за допомогою якої здійснюється практична реалізація їх компетенції, а, отже, і правоздатності.

Для ефективного виконання органами прокуратури своїх повноважень для них, а також їх посадових осіб повинні бути встановлені: структура інформаційних ресурсів, способи отримання інформації та її використання у процесі службової діяльності.

Першою відокремленою криміналістичною експертною установою стала створена в 1944 р. у Москві Центральна криміналістична лабораторія Міністерства юстиції СРСР, що пізніше – з 1946 р. увійшла як складова частина до структури Всесоюзного інституту юридичних наук, а в 1949 р. частково перетворена у Всесоюзний науково-дослідний інститут криміналістики Прокуратури СРСР. Саме у цей період згідно з Вказівкою Генерального Прокурора СРСР від 30 грудня 1949 р. № 23/245 «Про застосування у слідчій практиці науково-технічних засобів» слідчим вручалися слідчі комплекти виключно після складання іспитів з освоєння прийомів і методів застосування науково-технічних засобів, а начальники слідчих відділів були зобов'язані вести облік застосування слідчими науково-технічних засобів у практичній роботі.

Згідно з Наказом Генерального Прокурора СРСР від 31 серпня 1951 р. № 191 «Про заходи щодо впровадження в слідчу роботу науково-технічних засобів, зосереджених в слідчій валізі» ВНКІК Прокуратури СРСР був зобов'язаний організувати широкий обмін досвідом використання науково-технічних засобів у практиці розслідування, висвітлюючи приклади вдалого застосування слідчої валізи в методичному посібнику «Слідча практика». 19 жовтня 1954 р. Генеральний прокурор СРСР Р. А. Руденко направив всім прокурорам республік, країв і областей вказівку про створення служби прокурорів-криміналістів і Інструкцію про роботу прокурора-криміналіста. Генеральний прокурор запропонував керівникам прокуратур закріпити прокурорів-криміналістів, що закінчили спеціальні двохмісячні курси у Ленінграді у слідчих відділах обласних прокуратур, забезпечити їм необхідні умови для виконання покладених на них обов'язків, не відволікаючи при цьому на іншу роботу. Так, вже у жовтні 1954 р. в республіканські й обласні прокуратури були направлені на роботу 42 перші прокурори-криміналісти, які закінчили спеціальні двомісячні курси [3, с. 26].

У первинних відомчих документах, що регулювали діяльність прокурора-криміналіста, основна увага зверталася на функціональні обов'язки цих суб'єктів, а не на їхній процесуальний статус [7, с. 44–49]. Окремо наголошувалося на недопущенні переміщень на іншу роботу або звільнень прокурорів-криміналістів без попереднього узгодження з начальником слідчого управління Прокуратури СРСР. Це зазначалося в Інструкції про роботу прокурора-криміналіста, затвердженій 18 жовтня 1954 р. заступником Генерального прокурора СРСР [1, с. 4]. На момент утворення служби прокурорів-криміналістів Вказівкою Генерального прокурора Союзу РСР від 19 жовтня 1954 р. № 3/195 «Про роботу прокурора-криміналіста» були визначені основні їхні обов'язки [8, с. 131–135]. У зазначеній Інструкції були визначені основні завдання прокурорів-криміналістів: «1) надавати допомогу слідчим у застосуванні науково-технічних засобів і тактичних прийомів при розслідуванні кримінальних справ; 2) за дорученням начальника слідчого відділу приймати участь в огляді місця події, надаючи слідчим допомогу у виявленні й вилученні слідів і речових доказів, складанні протоколів огляду, планів і схем місця злочину, застосуванні судово-оперативної фотографії, проведенні невідкладних слідчих дій, розробці слідчих версій і складанні планів розслідування; 3) консультувати слідчих з усіх питань криміналістичної техніки й застосування тактичних прийомів розслідування; 4) надавати

слідчим допомогу у відборі й направленні для експертизи речових доказів, в оцінці висновків експертів та вирішенні питання про призначення повторних експертиз; 5) досліджувати сліди й речові докази на предмет визначення їхньої придатності для експертизи й використання результатів дослідження з метою розкриття злочинів; 6) узагальнювати практику застосування слідчими науково-технічних засобів і тактичних прийомів розслідування й розробляти заходи щодо підвищення наукового рівня слідства; 7) проводити навчально-методичну роботу з підвищення кваліфікації слідчих відповідно до вимог наказу Генерального Прокурора СРСР від 14 жовтня 1953 р. № 263; 8) організовувати навчальні заняття, семінари й проводити консультації слідчих, а також приймати у слідчих заліки; 9) підтримувати діловий контакт із експертними установами; 10) завідувати бібліотекою криміналістичної літератури при слідчому відділі, стежити за поповненням бібліотеки новими виданнями й постачанням слідчих криміналістичною літературою; 11) завідувати криміналістичним кабінетом і проводити цю роботу відповідно до рекомендацій, розроблених Всесоюзним науково-дослідним інститутом криміналістики Прокуратури СРСР» [2, с. 116–117]. Спочатку кабінети криміналістики було утворено в 45 прокуратурах республік, країв та областей СРСР (з них 23 – в РРФСР) [137, с. 17].

24 травня 1955 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР затверджене «Положення про прокурорський нагляд», де було здійснено кодифікація норм, які встановлюють порядок утворення та структуру органів прокуратури, а також основні повноваження прокурорів з різних видів наглядової діяльності. У цьому нормативному документі закріплювалося правило, що на посади прокурорів і слідчих можуть бути призначені лише особи, котрі мають вищу юридичну освіту. Особи, що не мали вищої юридичної освіти, в окремих випадках призначалися лише з дозволу Генерального прокурора СРСР. Це стосувалося головним чином тих, хто навчався заочно у вищих юридичних закладах.

Згідно Вказівками Прокуратури СРСР від 14 червня 1967 р. № 3/37 «Про впровадження в слідчу практику науково-технічних засобів і наукових методів розслідування» і від 20 листопада 1970 р. № 3д-27-70 «Про завдання органів прокуратури щодо подальшого впровадження науково-технічних засобів у слідчу практику») головним завданням прокурорів-криміналістів було впровадження в слідчу практику науково-технічних засобів [10, с. 40–48].

Слідом за створенням колегій Прокуратури СРСР і прокуратур союзних республік наказом Генерального прокурора СРСР № 59 від 27 липня 1960 р. була утворена Методична рада як дорадчий орган при Генеральному прокурорі СРСР. Методична рада очолювалася заступником Генерального прокурора СРСР, а його персональний склад затверджувався Генеральним прокурором з числа практичних працівників прокуратури і вчених-юристів. На Методичну раду покладалися такі завдання: розгляд правових питань, що виникають у практиці органів прокуратури; підготовка методичних і практичних посібників для прокурорів і слідчих; здійснення зв'язку з юридичними науково-дослідними інститутами і навчальними закладами з проблем, що мають відношення до діяльності органів прокуратури. За Наказом Генерального прокурора СРСР № 75 від 30 липня 1966 р. тоді організовувалися відомчі навчально-методичні семінари, на яких прокурори і слідчі ознайомилися з новими законодавчими актами, інструктивними матеріалами, обмінювались досвідом роботи. Надалі керівники прокуратури у наказах та вказівках неодноразово торкалися підвищення ефективності організації діяльності прокурорів-криміналістів. Зокрема, мали практичну цінність вказівки заступника Генерального прокурора СРСР «Про недоліки у роботі прокурорів-криміналістів» від 9 січня 1964 р. № 3/2, а також «Про завдання органів

прокуратури щодо подальшого впровадження науково-технічних засобів у слідчу практику» від 20 листопада 1970 р. № Зд-27-70.

З другої половини 1970-х рр. військові прокуратури об'єднань, з'єднань та гарнізонів зі штатною чисельністю понад 5 офіцерів – штатних працівників прокуратури, почали централізовано забезпечуватися ПКЛІ-72М.

Згідно до Наказу Генерального прокурора СРСР від 27 червня 1984 р. № 26 було введено в дію «Положення про прокурорів-криміналістів», що діяло в Україні до 1998 р. В Україні, враховуючи зростання кількості вбивств та інших тяжких злочинів, колишній в.о. Генерального прокурора О. Литвак (1997–1998) збільшив кількість прокурорів-криміналістів більш, ніж удвічі. Тоді керівництвом ГПУ робилися спроби щодо підвищення ролі прокурорів-науковців, серед яких, в першу чергу, відзначалися прокурори-криміналісти – в Інформаційному листі № 22-140-97 від 12 серпня 1997 р. заступником Генерального прокурора України О. Христенком рекомендовано керівникам прокуратур областей і прирівняних до них сприяти прокурорам-криміналістам-науковцям у пошуку конструктивних шляхів для вирішення назрілих питань [6, с. 2]. Утім, наступний Генеральний прокурор України М. Потебенько вирішив, що для України вистачить і 80 спеціалістів такого класу.

Інститут прокурорів-криміналістів – досвідчених наставників і активних учасників роботи з розкриття і якісного розслідування злочинів унікальний у системі правоохоронних органів. Прокурори-криміналісти вели облік роботи з нерозкритих злочинів, які вчинені за умов неочевидності, забезпечували методичну й практичну допомогу в розкритті й розслідуванні, проводили заняття зі слідчими й прокурорами за методикою й тактикою розслідування, здійснювали впровадження науково-інформаційних досягнень у слідчу практику, поширювали позитивний досвід.

«Положення про прокурора-криміналіста» (у двох редакціях – 1998, 2008 рр.) кардинальних змін не зазнало. Загальне керівництво роботою прокурорів-криміналістів було покладено на заступників прокурорів областей – керівників слідчих управлінь, але особлива наукова робота кабінетами криміналістики не ведеться, але формально відновлено обов'язок керівників прокуратур погоджувати питання про призначення, переміщення й звільнення з посади прокурорів-криміналістів з відділом криміналістики Генеральної прокуратури України. Передбачалося введення посади технік-криміналіст, у Положенні було перераховано функції таких фахівців криміналістичних підрозділів.

У Наказі ГПУ від 15 квітня 2004 р. № 47/12 ок «Про вжиття заходів щодо посилення боротьби з вбивствами» констатувалося, що не організована робота постійно діючих слідчо-оперативних груп, більшість з яких зовсім не працюють. Крім того, відзначається неузгодженість роботи слідчих і працівників оперативно-розшукових підрозділів, що є одним із негативних наслідків незадовільного стану роботи прокурорів-криміналістів.

Буквальне тлумачення терміну «прокурор-криміналіст» призводило до не виправдано звуженого сприйняття. Прокурора-криміналіста часом називали «криміналістом», обмежуючи прокурорський статус, «переводячи» його до групи фахівців – експертів-криміналістів. Вважали, що прокурор-криміналіст, який допомагає слідчому, виконує функції спеціаліста і відповідає його інформаційно-правовому становищу.

Якщо прокурор-криміналіст не бере участі у справі як особа, яка веде слідство або здійснює нагляд за розслідуванням, то виступає саме як технік-спеціаліст. Утім окремі науковці та практики заперечували щодо надання прокурору-криміналісту процесуального статусу спеціаліста, вважаючи його прокурором підрозділу, який надає слідчому технічну, методичну та іншу допомогу, водночас здійснюючи функції і прокурорського нагляду, покладені на нього законом [5, с. 9].

Прокурор-криміналіст був кваліфікованим спеціалістом, який володіє криміналістичними знаннями та допомагає прокурорсько-слідчим працівникам провадити окремі слідчі дії та застосовувати науково-технічні засоби тощо. Такою інформаційною допомогою є виконання прокурором-криміналістом певних дій із виявлення, особливо на місці події, речових доказів, їх вилучення, огляду, збереження, застосування науково-технічних заходів тощо, й усні консультації, довідки з різних спеціальних питань. Допомагаючи у розслідуванні, прокурор-криміналіст не повинен брати на себе обов'язки ні слідчого, ні прокурора, який здійснює нагляд за слідством. Така діяльність повністю відповідає діяльності процесуальних спеціалістів, які залучаються слідчим. Спеціаліст відповідно до його обов'язків реалізує спеціальні знання, навички та досвід, допомагаючи слідчому.

На посаду прокурорів-криміналістів приймалися кращі грамотні слідчі прокуратури, що мають великий стаж роботи, виявили себе по службі, володіють здатностями до творчої, організаторської та науково-методичної роботи. Саме вони й започаткували ідеологію служби прокурорів-криміналістів. Стиль роботи й плоди праць прокурорів-криміналістів дають всі підстави ретроспективно розглядати їх як еліту слідчого корпусу при прокуратурі.

Прокурор-криміналіст надавав відповідні письмові й усні вказівки прокурорам районів й контролював використання слідчими процесуальних, криміналістичних, оперативно-розшукових можливостей одержання й використання доказів, що викривають підозрюваного, а також перевірку алібі.

Більшість дослідників вважали, що прокурор-криміналіст не є процесуально самостійною фігурою та може працювати тільки у складі слідчої групи.

Не можна погодитися з тим, що прокурор-криміналіст нібито в одній особі поєднував виконання як функції нагляду, так і функції спеціаліста-криміналіста з наданням слідчому допомоги (і не тільки технічної). Обидві ці функції знаходяться в єдності та не суперечать одна одній.

Лунали пропозиції щодо впровадження нагляду з боку прокурорів-криміналістів не тільки за законністю проведення досудового слідства, але й за криміналістичним забезпеченням досудового розслідування в інших правоохоронних органів [4, с. 13]. Це обґрунтовано тим, що штатна чисельність слідчого апарату органів прокуратури у 2000-х рр. становила 1 608 посадових одиниць, із яких 235 – здійснювали контроль-но-методичні функції щодо розслідування умисних вбивств. Зокрема, у Генеральній прокуратурі України на цій ділянці наприкінці 2000-х рр. було задіяно 26 зональних прокурорів. З 2008 р. у зв'язку зі зміною підслідності в Україні не вистачило нових реформаторських ідей щодо використання інформаційно-технічного потенціалу прокурорів-криміналістів не вистачило. Ефективність служби криміналістики залишалася низькою, повноваження прокурорів-криміналістів були розмитими, а кількісний склад поступово зменшувався.

На початок 2010 р. у підрозділах прокуратури працювало 85 прокурорів-криміналістів (7 – у центральному апараті). Утім, до кінця 2010 р. в Україні вже не нараховувалося й 50 прокурорів-криміналістів [9, с. 3–7]. Із 01 січня 2011 р. у штатному розписі більшості прокуратур областей посади «прокурор-криміналіст» були відсутні. У 2012 р. невелика кількість прокурорів-криміналістів ще залишалася в апараті ГПУ й у військових прокуратурах. До 2014 р. інститут прокурорів-криміналістів в Україні було фактично й остаточно ліквідовано.

Для прокурорів-криміналістів (як представників органів державної влади) змістом інформаційної правосуб'єктності, яка складається з інформаційної правоздатності та інформаційної дієздатності, є професійна компетенція як сукупність певних

повноважень. Оперативність обміну інформацією є необхідною платформою результативної наглядової діяльності, яка характеризується насамперед швидким прокурорським реагуванням на порушення права. Участь в інформаційних правовідносинах було прямим обов'язком прокурорів-криміналістів, за допомогою чого здійснювалася практична реалізація їх компетенції, а отже, і правоздатності. Суттєве значення мала взаємодія прокурора-криміналіста з експертами у зв'язку з необхідністю отримання роз'яснень та уточнень за змістом експертних висновків, з оперативними співробітниками підрозділів правоохоронних органів – щодо отримання інформації, яка також може бути використана при розробці тактики участі в судовому слідстві і в ході його проведення.

Висновки. Діяльність прокурорів-криміналістів в інформаційній сфері включала: а) інформаційне забезпечення: робота зі збору та структуризації інформації, вибір легітимних засобів обробки інформації; б) надання інформації іншим користувачам (експертам, слідчим, оперативним працівникам, керівництву, а також ЗМІ, свідкам, потерпілим, підозрюваним, обвинуваченим тощо).

Ретроспективний аналіз організаційно-розпорядчих документів показав, що одним із пріоритетних завдань прокурорів-криміналістів було, крім надання практичної і методичної допомоги слідчим, впровадження в слідчу практику новітніх тоді науково-технічних засобів. Проте увага зверталася виключно на функціональні обов'язки прокурора-криміналіста, а не на його кримінально-процесуальний та інформаційно-процесуальний статус.

Життєвий цикл інституту прокурорів-криміналістів – це тип поведінки служби від моменту формування до моменту ліквідації, що включає такі основні стадії: зародження та становлення (1954), зростання (1955–1970), зрілість (1980-ті – середина 1990-х), старість (друга половина 1990-х – початок 2000-х), смерть (перша половина 2010-х).

Зауважимо, що останній етап не завжди застосовується до організації, установи, державного органу тощо, оскільки не всяке штучне створення обов'язково має померти (зникнути). Щоразу, коли служба криміналістики переходить на нову фазу, вона стикається з унікальним набором проблем і труднощів, і деякі етапи можуть повторюватися.

За минулі роки в Україні у правову систему впроваджено ідею диференціації слідчих підрозділів. До таких нині належать слідчі підрозділи Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної фіскальної служби України, Державного бюро розслідувань України та Національного антикорупційного бюро України. Звідси служба криміналістики зазнала суттєвих організаційних змін. Зміна підслідності з 01 січня 2007 р. призвела до утворення у слідчих частинах слідчих управлінь (відділів) ГУМВС, УМВС та в центральному апараті Головного слідчого управління МВС України відповідних слідчих відділів по розслідуванню особливо тяжких злочинів проти особи, а крім того, введено посади слідчих-криміналістів, яких можна вважати частково правонаступниками прокурорів-криміналістів.

Список використаних джерел:

1. Арзуманян Т.М., Николайчук В.М. Организация работы кабинетов криминалистики в прокуратурах. Москва, 1960. 126 с.
2. Инструкция о работе прокурора-криминалиста. *Сборник действующих приказов и инструкций Генерального прокурора СССР / Методический совет Прокуратуры СССР* : сост. Г.Р. Гольст, А.А. Королев, К.Г. Побежимова, М.А. Сильнов и др. Рассылается по списку ; экз. № 6406. Москва : Гос. изд-во юрид. лит., 1958. С. 116–117.

3. Коврижных Б.Н. К вопросу о процессуальном положении и роли прокурора-криминалиста. *Криминалистика и судебная экспертиза* : Респ. межвед. науч.-метод. сб. Киев, 1980. Вып. 21. С. 26-27.
4. Леканов Ю. Службе прокуроров-криминалистов – 50 лет. *Законность*. 2005. № 1. С. 12-14.
5. Межиковский Э.Б. Вопросы совершенствования деятельности прокуроров-криминалистов при расследовании преступлений : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Москва, 1979. 23 с.
6. Про підвищення ролі науковців-практиків у вирішенні проблемних питань реформування прокуратури : Інформаційний лист прокурорам АРК, областей, міст Києва та Севастополя, військовим і транспортним прокурорам, Інститут підвищення кваліфікації ГПУ № 22-140-97 від 12.08.1997 р. 4 с.
7. Романюк Б. Участь прокурора-криміналіста на стадії досудового слідства. *Вісник прокуратури*. 2003. № 1. С. 44-49.
8. Симонишвили В.Л. Основное направление деятельности прокурора-криминалиста. *Проблемы борьбы с преступностью*. Матер. VI конф. аспирантов и соискателей. Москва : Изд-во ИИПРМПП, 1976. С. 131-135.
9. Синеокий О.В. Психолого-акмеологические начала двойственности профессии прокурора-криминалиста. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2010. № 1. С. 3-7.
10. Службе криминалистики – 65 лет / под ред. А.И. Бастрыкина. Москва : СК РФ, 2019. 448 с.